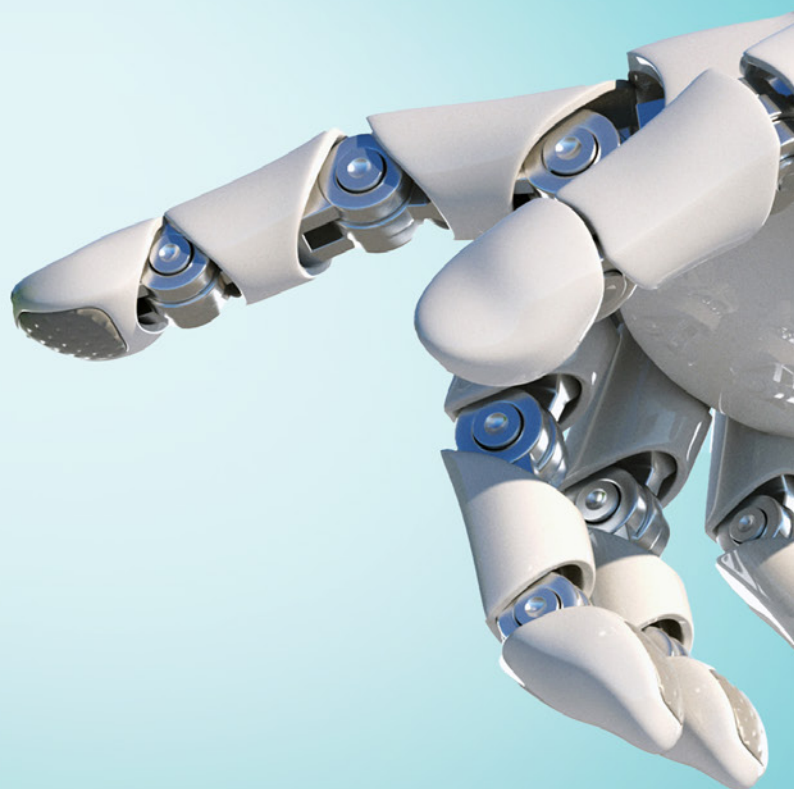

FRAMGÅNG FÖR NORRLAND

10

RENEWCELL

- vill göra modeindustrin cirkulär

12

LKAB

- biologisk mångfald lika viktig som klimatfrågan

16

IBRAHIM BAYLAN

- om näringslivet i Norrland

17

BRAIN STIMULATION

- rehab efter stroke med digital teknik och smarta glasögon

20

CAMP JÄRVSÖ

- aktiv semester på hemmaplan

24

RISE

- backar upp ekosystemet för innovation

”Om man vägrar att se bakåt och inte vågar se framåt, så måste man se upp”.

När kriser inträffar, som finanskrisen för tioalet år sedan eller som nu senast en pandemi som lamslår, så finns det alltid någon som säger ”vad var det jag sa?”. Med eftertankens visdom är det lätt att få rätt och med världens alla tyckare på olika nivåer är det alltid någon som får rätt. Det vi har sett under de senaste större kriserna är att när världens samlade kompetens samarbetar så reder vi inte bara ut den uppkomna situationen utan vi möter även en framtid där vi står ännu bättre rustade och fler människor får en bättre framtid genom ekonomisk tillväxt.

Initiativtagarnas tanke med Norrlandsfonden var att främja det norrländska näringslivet. De visste då, precis som vi vet nu, väldigt lite om framtiden. Men de ekonomiska resurserna har sedan dess kunnat användas om och om igen till företag som investerar i framtiden och som skapar arbetstillfällen och ekonomiskt mervärde i samhället. För 60 år sedan hade få kunnat gissa sig till den utveckling som idag ger investeringar i vår framtid. Exempelvis elektrifiering av fordon, grönt stål och grön energi. En stor del av dessa investeringar kommer att ske i norra Sverige och är viktiga för att vi ska anta klimatutmaningen vi har framför oss.

När jag och mina kollegor på Norrlandsfonden möter kunder så är det uppenbart att hållbarhet inte längre är något som man lyfter för samvetets skull. De företag som har höga ambitioner med sitt företag inser att hållbarhet är något som bör ingå i affärsmodellen för att vara långsiktigt framgångsrika. Kunderna, finansörerna och de anställda kräver det. För Norrlandsfonden är våra gemensamma utmaningar en faktor, men så är även affärsrisken i att låna pengar till företag som inte jobbar strategiskt med dessa frågor. När de svåra utmaningar vi har framför oss blir tydliga, som de är idag, kommer nya idéer vilka med hjälp av riskvilligt kapital blir till framgångsrika företag. Då finns det anledning att se på framtiden med tillförsikt.

För att möjliggöra utveckling och investeringar krävs ett samspel mellan näringsliv och politik. Utan effektiv handläggning av

tillståndsprocesser och lagstiftning att förhålla sig till, skapas en osäkerhet som hämmar investeringar. Här står ofta motstridiga intressen mot varandra som till exempel när investeringarna ska vägas mot klimat och miljö. Förhoppningsvis finns det en acceptans för framtida beslut och en förståelse för beslut som tas. Utan långsiktighet och ett mod att ta beslut kommer kartan att vara svårnavigerad för investeringar som skall generera finansiell avkastning, minimal miljöpåverkan och skapa attraktiva samhällen för de som bor här i dag och för de som kommer att flytta hit imorgon.

Framtidens tillväxt behöver ske med minskad klimatpåverkan. Varor och tjänster behöver prissättas utifrån den totala kostnaden de utgör. Vi kommer att behöva förändra vårt sätt att leva precis som vi alltid har behövt göra. Utmaningen är svår, men förhoppningsvis fullt möjlig. Vi behöver lära av vår historia och ta beslut för en bättre framtid. Vissa beslut kommer kortsiktigt att vara obekväma, men helt nödvändiga för de utmaningar vi har framför oss.

Citatet inledningsvis är av Tage Danielsson och det är lika aktuellt nu som tidigare och jag gissar att det även är så i framtiden.

Niklas Jonsson
Vd Norrlandsfonden

Innehåll

Vd-ord

2

Renewcell vill göra
modeindustrin cirkulär

10

Näringsminister Ibrahim Baylan

16

Skandinavisk Ecotech

22

Återstart av koppargruva
med tydlig miljöprofil

6

LKAB Biologisk mångfald

12

Brain Stimulation

17

Rise backar upp ekosystemet
för innovation

24

I huvudet på SCA:s vd Ulf Larsson

8

Ökad turism ger nya förutsättningar
för hela regionen

14

Camp Järvsö
- aktiv semester på hemmaplan

20

Rekordlåg konkursnivå -
men kommer det att bestå?

26

Återstart av koppargruva med tydlig miljöprofil

Klimatomställningen och elektrifieringen av fordon och andra funktioner innebär ökad efterfrågan på metaller, bland annat på koppar som får råvarupriset att nå nya höjder. Därför planerar bolaget Copperstone Resources att återstarta Viscariagruvan i Kiruna och förbereder nu sin ansökan om miljötillstånd. Målsättningen är att bli ett modernt och ansvarsfullt producerande gruvbolag med tydlig miljöprofil.

COPPERSTONE

Framgång för Norrland nr 2 2021

7

– Gruvdrift innebär alltid en påverkan på natur och närområde, det är ju därför som vi har en så hård miljölagstiftning i Sverige, vilket vi som jobbar med projektet tycker är bra, säger Anna Tyni, verkställande direktör och Kirunabo. Ingen av oss vill starta en verksamhet som försämrar miljön. Vi vill kunna möta grannarna på mataffären med rent samvete.

– För att klara det söker vi efter de senaste teknologierna och lösningarna, alltifrån vilka maskiner vi ska välja och vilken typ av transporter som vi ska använda. När vi bygger ett anrikningsverk, som kräver mycket elkraft, ska det vara så energieffektivt som möjligt. När det gäller vattenförbrukningen vill vi kunna recirkulera vattnet så långt det går samt att det vatten som vi släpper ut inte innehåller ämnen och halter som överstiger gränsvärden och skadar närmiljön.

”

**Det är vår uppgift att se till att påverkan på naturen blir så begränsad som möjligt.
Anna Tyni, vd Copperstone.**

– Trots mer än hundra år av gruvbrytning i Kiruna är miljöeffekterna begränsade till det direkta närområdet. Några kilometer utanför själva gruvområdena syns inte några effekter alls. Det vet vi eftersom vi mäter väldigt noggrant. I ett svenskt och europeiskt perspektiv har vi en extremt bra miljö med opåverkade vattendrag och hög biologisk mångfald. Vi vill att det fortsatt ska vara så och räknar med att vår nya gruva ska bidra till att förbättra förhållandena efter den gruva som efterbehandlades på 1990-talet.

– Samtidigt vill vi vara en aktör som möjliggör klimatomställningen. Den höga kopparhalten i vår fyndighet och den geografiska placeringen gör att vi har goda förutsättningar att bli en viktig

leverantör av ansvarsfullt producerad koppar ur ett hållbarhetsperspektiv. Slutkunderna, bland annat de bil- och batteritillverkare som driver förändringen mot ett elektrifierat samhälle, ställer höga krav på sina underleverantörer, att råvaran ska vara spårbar och hållbart producerad.

– Ur ett hållbarhetsperspektiv är det naturligtvis viktigt att det har varit en gruva här tidigare. Det är inte helt obruten mark. Vårt industriområde ligger granne med LKAB och järnvägen går alldeles intill. Dessutom har fyndigheten ökat i volym. När brytningen stoppades på 90-talet var den kända mineralresursen 3 miljoner ton. Efter prospektering beräknas den nu till 59 miljoner ton, alltså 20 gånger större.

Copperstone räknar med att kunna utvinna uppemot 30 000 ton koppar per år, vilket skulle göra Viscariagruvan till en av de största kopparproducenterna i norra Europa. Produktionen motsvarar en tredjedel av Bolidens Aitikgruva, som bryter mycket större volymer men med betydligt lägre kopparhalt. Produkten från gruvan blir kopparslig som säljs till basmetallindustrin och fraktas med järnväg/sjöfart till kundens smältverk.

– Ansökan om miljötillstånd ska lämnas till mark- och miljödomstolen kring årsskiftet och därefter väntas en prövningsprocess på minst ett år. Om den går bra hoppas vi vara igång med brytning 2023/2024. Vi har haft bra samråd och dialog med sakägare och myndigheter, så vi hoppas att tidsplanen håller, avslutar Anna Tyni.

Anna Tyni, vd Copperstone

Copperstone

Copperstone Resources är ett svenskt prospekteringsbolag som planerar att återöppna koppargruvan Viscaria, några kilometer nordväst om Kiruna. Anna Tyni är verkställande direktör. Bakgrund: Maskiningenjör Luleå tekniska universitet, produktions-/driftchef LKAB och områdeschef BDX Företagen.

Viscariagruvan öppnades första gången 1983 av LKAB och såldes några år senare till finska Outokumpu, som drev gruvan till 1996 då den lades ner på grund av vikande kopparpris. När priset ökade i mitten på 2000-talet hade australiensiska Avalon Minerals planer på att återuppta brytningen, men de stoppades av finanskrisen 2009 och kom aldrig igång. 2019 förvärvades Viscaria av Copperstone som nu förbereder återstarten.

Per Nilsson, Företagsanalytiker Norrlandsfonden

Norrlandsfonden har finansierat förstudier i projektet. Resultaten av dessa är mycket lovande. Teamet bakom Copperstone har ambitionen att skapa en grön gruva med hållbarhetsfokus och med en produkt, koppar, som kommer att bidra till energiomställningen. Deras sätt att närma sig dessa frågor är föredömligt.

I huvudet på SCA:s vd Ulf Larsson

Det är nu fyra år sedan Ulf Larsson tog över som vd för SCA. Vi fick en pratstund om lokalpatriotism, nya investeringar, EU:s skogsstrategi och framtiden för Ortviken.

När du tillträdde som vd för SCA efter uppdelningen av bolaget så flyttade du huvudkontoret tillbaka till Sundsvall. Kan man ana en viss lokalpatriotism?

– Det kan du gott göra men framför allt anser jag att ett företags huvudkontor ska ligga nära dess kärnverksamhet för att kunna vara med och utveckla den. Man måste ha närhet och markkontakt. Vid delningen fanns det en viss oro för att vi skulle få problem med kompetensförsörjningen men det har inte varit ett problem. Sedan delningen av bolaget har vår utveckling varit extraordinär och på så sätt kan man se att det var rätt beslut, säger Ulf Larsson.

Ulf Larsson, vd SCA

Den 25 februari stängdes era pappersmaskiner på Ortviken ner och därmed lämnade SCA också tillverkningen av tryckpapper för gott. Varför har ni tagit det beslutet?

– Digitaliseringen har gjort att efterfrågan på tryckpapper har minskat sedan sekelskiftet. Den utvecklingen accelererade under pandemin där efterfrågan minskade med 30-40 procent i ett slag. Vi hade en långsiktigt uttalad ambition att minska exponeringen mot tryckpapper – vi sålde våra utländska pappersbruk 2012 och stängde ner en maskin i Ortviken 2015. När vi fick en kraftigt minskad efterfrågan under pandemin så bestämde vi oss för att stänga ner de tre kvarvarande pappersmaskinerna och istället investera i lönsam tillväxt.

Vilka investeringar handlar det om?

– Just nu investerar vi 1,45 miljarder på Ortviken för att producera termomekanisk massa som används i exempelvis förpackningar, filtermassa och hygienprodukter. Vi kommer att ha en kapacitet på 300 000 ton när vi startar produktionen under 2023. Vidare investerar vi 7,5 miljarder kronor i kraftlinietillverkningen i Umeå/Obbola och utökar därmed produktionskapaciteten från dagens 450 000 ton till 725 000 ton. Vi ska också öka vårt skogsinnehav och har ett program där vi ska köpa 100 000 hektar i Baltikum. I sågverket i Bollsta gör vi också en större investering på över en halv miljard. Vi har dessutom investerat 8 miljarder vid våra anläggningar på Östrand under åren 2015-2018 vilket gett oss världens största linje för tillverkning av nordisk blekt långfibrig massa. Slutligen så tittar vi på ett antal projekt inom vindkraft och biobränsle där vi har för avsikt att göra investeringar.

Vilka investeringar kommer vi att få se inom biodrivmedel?

– Vi nyttjar varje del av trädet och inget går till spillo. Timmer blir till sågade trävaror och det som inte blir sågade trävaror används i massatillverkningen. Vid förädlingsprocesserna faller spån och bark ut vilket används till bioenergi i olika former, t.ex. pellets. Andra restprodukter som tallolja används till biodrivmedel som ersätter fossila bränslen. Vi har tidigare kommunicerat att vi har inlett partnerskap med St1 kring biodrivmedel och att vi har investeringar planerade.

EU-kommissionen har nyligen publicerat en ny skogsstrategi som kan påverka er verksamhet. Hur ser du på det?

– Som Europas största privata skogsägare så ser vi med viss oro på skogsstrategin. En av förutsättningarna när man diskuterade EU-projektet från början var att skogsfrågorna skulle förbli nationella, men nu vill man flytta bestämmanderätten till Bryssel och EU vilket skulle vara negativt för hela den svenska skogsnäringen. Vi menar att skogsbruk bäst sköts av dem som har expertis, erfarenhet och lokalkännedom.

Finns det några andra investeringar ni gör idag som är kopplade till klimatomställningarna?

– Vår största investering i klimatomställningen ligger i vår aktivt och hållbart brukade skog. Varje år bidrar SCA med en klimatnytta om 10 miljoner ton koldioxid genom en växande skog och den substitutionseffekt som uppstår när varor från skogen kan ersätta produkter med negativ klimatpåverkan. Sågade trävaror kan till exempel ersätta produkter av stål och betong och biodrivmedel kan ersätta fossila bränslen. Vi bidrar även i energiomställningen genom att ställa mark för vindkraftsetableringar till förfogande. I dag ligger omkring 20 procent av Sveriges vindkraftskapacitet på SCA-mark. Vår ambition är att investera mer inom det området. Vi ser en rejäl expansion av vindkraft i framtiden. En kraftig expansion förutsätter dock att tillståndprocesserna förenklas och att de kommuner som accepterar etablering av nya kraftverk också får något för det. När man ser på utvecklingen i norra Sverige med alla nya företagsetableringar så är tillgången på grön el en av de viktigaste faktorerna. Vi vill snabbt kunna bidra till klimatomställningen och då måste man få fart på tillståndprocessen.

På tal om nya etableringar så kommer ni att ge plats åt ett nytt företag i era lokaler på Ortviken. Vad kan du berätta om ert samarbete med Renewcell?

– I samband med att vi tog beslutet att avveckla tryckpappersverksamheten så hade vi också möjlighet att erbjuda Renewcell plats på Ortvikens industriplats. På Ortviken finns utrymme, infrastruktur och kompetens som passar deras verksamhet. Det finns en mängd samarbetspunkter kring t.ex. rening och logistik. Jag tycker också att den här etableringen visar hur Norrland blir mer och mer attraktivt för industrietableringar.

Per-Erik Persson, Företagsanalytiker Norrlandsfonden

Att förädlingskedjan från den norrländska skogen påverkas av digitaliseringen är bara att acceptera och anpassa sig till, SCA:s omställning av Ortviken från tidningspapper till massabruk säkerställer att bolaget fortsätter vara ett av södra Norrlands viktigaste industriföretag. Sen under lång tid har Norrlandsfonden alltid ett antal kundföretag som är underleverantörer till SCA eller ingår i värdekedjan från träd till plankor, förpackning eller biobränsle. Extra spännande är en del av de utvecklingsbolag som växer fram i symbios med SCA, oavsett om det gäller utveckling av biprodukter eller högkvalificerad industriell IT.

Renewcell vill göra modeindustrin cirkulär

Företaget Renewcell vill evolutionera modeindustrin och göra den cirkulär. Just nu investerar de 1,5 miljarder i nya anläggningen på Ortviken i Sundsvall. I mitten av nästa år ska produktionen vara i gång.

Renewcell har uppfunnit en ny teknik för att återvinna bomull. De tar använda kläder och bryter ner fibrerna till en massa som sedan omvandlas till viskosfiber. Efterfrågan på deras produkter är stor och de ser en stor expansion under de kommande åren.

– Vi har kontakt med över 100 varumärken som ser att de måste ställa om. Hållbarhet är kanske den största trenden i världen idag och det får företagen att reagera. De förstår att de måste förändra sina verksamheter, säger Patrik Lundström, vd på Renewcell.

Modeindustrin står idag för 10 procent av världens koldioxidekvivalenter. Varje år produceras 110 miljoner ton fiber som används till framför allt kläder. Den siffran kommer växa till 160 miljoner ton under innevarande årtionde. Samtidigt är det mindre än 1 procent av alla kläder som köps som återvinns och blir nya kläder. Resten bränns eller läggs på deponi.

– Vår roll är att skapa cirkularitet inom modeindustrin som idag är linjär. Det går inte att utarma jordens resurser hela tiden, vi måste använda de molekyler som redan har producerats och sedan använda dem om och om igen – det är där vi kommer in i sammanhanget, säger Patrik Lundström.

Renewcell har redan en mindre industriell anläggning i Kristinehamn som används för både produktion av råvara och tester av råvara och produktspecifikationer. Sedan Patrik Lundström kom med i bolaget i början av 2018 har de också beslutat om att expandera sin verksamhet kraftigt med fler egna industrianläggningar. När SCA valde att lägga ner sin tryckpappersverksamhet i Ortviken öppnades möjligheterna för nya företag att komma in och hyra de befintliga lokalerna. Renewcell investerar nu 1,5 miljarder kronor i anläggningen som kommer att kunna producera 60 000 ton massa per år.

– Det är en fantastisk plats. Där finns redan all infrastruktur som vi behöver och även rent vatten in och ordentliga system

Patrik Lundström, vd Renewcell

för vattenrening. Jag vill också lyfta fram att vi har väldigt duktiga operatörer.

I och med att SCA lade ner tryckpapperstillverkningen på Ortviken så hade vi möjlighet att erbjuda nya jobb till en del av dem som hade jobbat på Ortviken tidigare. Det är jätteroligt. Vi har fått till ett väldigt fint samarbete med SCA. De stöttar oss på ett bra sätt och vi ser också till att vi kan dela på kostnader och infrastruktur, säger Patrik Lundström.

En stor bidragande faktor till att Renewcell valde att etablera sig på Ortviken var tillgången på miljövänlig energi från svensk vattenkraft och närheten till hamnen i Tunadal.

– Grön energi är en väldigt viktig faktor. Vi kan inte hålla på med en hållbar omställning samtidigt som vi inte själva är hållbara. Det är viktigt för oss att städa bakom vår egen dörr. Om vi exempelvis skulle etablera oss i ett asiatiskt land med stor textilindustri så är energin sannolikt fossil. Det är dessutom en väldigt osäker tillgång. Den typen av maskiner som vi använder mår bäst av att köras kontinuerligt. Det är då man får fram den bästa varan. Vi väljer istället att transportera vår råvara och vår produkt med båt som är väldigt energieffektivt, säger Patrik Lundström.

Till 2030 ska Renewcell öka sin produktion sex gånger om till 360 000 ton per år. Trots det minskar deras del av världsmarknaden under samma period på grund av den enorma produktionsökningen på global nivå.

– Vi hänger inte med trots att vi växer väldigt fort och därför finns det också en otrolig efterfrågan på vår produkt. Det finns utrymme både för oss och för andra att växa på den här marknaden men vi tror att vi ligger omkring 5–7 år före våra konkurrenter. Utopin skulle vara att alla varumärken i framtiden använder återvunna fibrer i sina produkter och att vi bara matar in nytt material på marknaden när det behövs, säger Patrik Lundström.

Per-Erik Persson, Företagsanalytiker Norrlandsfonden

Renewcells etablering av den första industriellt storskaliga återvinningsenheten av tyg, i tidigare Ortvikens pappersbruk, är väldigt spännande och kommer förhoppningsvis kunna fungera som katalysator för att växla upp Sundsvall som nav för fortsatt utveckling av hållbara industriella verksamheter. Unik kompetensbas inom processindustri och högkvalificerad forskning finns sedan länge på orten hos Mittuniversitet och SCA.

LKABs miljöchef: Biologisk mångfald lika viktig som klimatfrågan

Gruv- och stålindustrin står för en stor del av Sveriges koldioxidutsläpp. Branschen arbetar nu intensivt med att utveckla metoder för fossilfri gruvbrytning och tillverkning av koldioxidfritt stål. Klimatomställningen har blivit affärskritisk då kunderna i allt högre grad efterfrågar CO²-fria produkter. Men det är bara den ena sidan av miljömyntet. Lika viktigt är att slå vakt om den biologiska mångfalden och minska påverkan på naturen, på växt- och djurlivet.

Nu lyfts även den biologiska mångfalden som kritisk för planeten. Från att tidigare mest handlat om goodwill har det blivit en affärsfråga. Gruvkoncernen LKAB är en av landets största förbrukare av energi och vatten. LKABs långsiktiga mål är att inte bara att processer och produkter ska bli koldioxidfria. På sikt ska verksamheten inte ha några negativt påverkande utsläpp till luft och vatten.

– Klimatfrågan hänger så intimt ihop med den biologiska mångfalden, säger Linda Bjurholt, miljöchef i LKAB. Det räcker inte med att minimera koldioxidutsläppen. Det är inte nyckeln för att klara krisen för vår planet. Det handlar lika mycket om den biologiska mångfalden både på bredden och djupet. Att man inte reducerar antalet arter eller tar bort för många av en viss art. Det gäller såväl på land som i vatten.

– Vi måste hantera våra naturresurser på ett sådant sätt att de utsläpp som vi gör inte minskar artrikedomen eller rubbar ekosystemen på ett negativt sätt. Det kan handla om att man tar bort stora arealer av växter som binder koldioxid eller att man rubbar ekosystemet så att man tar bort viktiga funktioner i helheten.

LKAB har i samarbete med branschorganisationen Svemin tagit fram en färdplan och satt som mål att senast 2030 bidra med ökad biologisk mångfald på de platser där gruvdrift pågår.

– Vi är bland de första i världen att göra det och LKAB har jobbat med frågan ganska länge. Jag skulle säga att det ligger nära våra medarbetares och lokalbefolkningens värderingar. Veldig många av oss är intresserade av och måna om naturen och vill inte att gruvan ska förstöra. Det som är nytt är att vi sätter ett mål så att vi ska kunna lämna tillbaka det som vi tar.

En stor fråga handlar om att minimera anspråket av mark. Gruvor behöver mark, men det går att minimera och det går att använda marken på ett smartare sätt.

– Om vi till exempel ser på de deponier som byggts upp för att lagra gruvavfall, har de gjorts för att fungera ur brytningens perspektiv. Men om vi redan från början kan bygga deponierna utifrån ett återställningsperspektiv skulle vi kunna konstruera dem så att vi gynnar arter att etablera sig.

– Det handlar mycket om planering, inte om att vi skulle kunna göra en fullständigt osynlig gruva, men vi tror att vi kan göra det på ett bättre sätt. Om att tänka och agera mera successivt. Det vill säga att inte bara exploatera och återställa, utan om att genomföra en successiv efterbehandling och kanske skapa andra typer av industriområden. Samt att när vi lämnar tillbaka marken, hur ska vi bereda den så att vi kan skapa större artrikedom än när vi tog den i anspråk? Vi ser att det faktiskt är möjligt. Ett exempel är ett gammalt sandmagasin i Malmberget som är ekologiskt efterbehandlat, där vi återskapat ett växt- och djurliv, med målet att det skulle vara rikare än hur det var innan och med goda resultat.

Linda Bjurholt

Linda Bjurholt

Miljöchef LKAB. Civilingenjör i miljöteknik, Umeå universitet.

Ökad turism ger nya förutsättningar för hela regionen

I Jämtland och Härjedalen har pandemin inneburit både nedstängningar men även nya inhemska besöksflöden inte minst sommartid. Stora förhoppningar finns att den ökande sommarturismen som pandemin varit katalysator till ska bli ett bestående lyft för hela regionen.

Företaget Hamrafjällets Lift i Tännadalen har precis avslutat sin bästa sommarsäsong hittills. Med en skidsäsong som varar i över 200 dagar och en sommarsäsong som växer varje år handlar det om att snabbt ställa undan cyklarna samtidigt som de tar fram skidorna och förbereder inför vinterns ankomst.

– Det har varit mycket upp och ner under senaste tiden. Vi var på väg mot en rekordsäsong under vintern och sedan tvingades vi stänga ner på grund av corona. Här uppe har vi en väldigt lång säsong. Vi brukar öppna för säsongen i slutet på oktober och de sista åken tar man mot slutet av maj, säger Rasmus Bent, anläggningschef i Tännadalen.

Efter nedstängningen under påsken 2020 blev Hamrafjällets Lift tvungna att varsla nästan all personal om uppsägning. Men i stället för att verkställa uppsägningarna så valde de att satsa på sommarsäsongen som en ny väg ut ur krisen.

– Vi stod verkligen och vägde. Vi hade tidigare inte haft någon egentlig sommarsäsong men vi satsade på det och hade en fantastisk sommar som nästan helt räddade oss från bortfallet under påsken och istället för att avskeda våra kollegor så kunde vi istället anställa 15 nya, säger Rasmus Bent.

En av de grundläggande orsakerna till att anläggningen i Tännadalen kunde satsa på sommarsäsongen ligger i investeringar som gjordes möjliga med finansiering från bland andra Norrlandsfonden. En investering i en ny sextolslift och ett uppdaterat snösystem har skapat förutsättningarna till Sveriges längsta skidsäsong.

– Norrlandsfonden hjälpte oss att göra ett omtag för några år sedan. Det är den nya liften och de infrastrukturinvesteringar som vi gjorde då som har möjliggjort många av de andra framgångarna som har följt efter det, säger Rasmus Bent.

Teres Gärdin är vd på Jämtland Härjedalen Turism som är en samverkansplattform för utveckling av besöksnäringen i regionen. Hon menar att många nya satsningar har kommit till på grund av, eller kanske tack vare pandemin och att samarbetet inom regionen ökat.

– Vi har hållit återkommande avstämningsmöten mellan region, länsstyrelsen och destinationerna där vi kunnat prata om utvecklingen. Under dessa möten har det också vuxit fram flera prestigelösa samarbeten mellan destinationerna. Det är någonting som vi jobbar vidare med för ensam är inte starkast. Jag tror inte att gästerna tänker så mycket på gränserna mellan destinationerna och jag tror på ett fortsatt prestigelöst samarbete där vi kan jobba tillsammans. Då kommer vi också bli starkare som region, säger hon.

Hon betonar också att när besöksnäringen utvecklas och destinationerna håller öppet i ökad utsträckning året runt så är det även en viktig utveckling för hela regionen.

– I en region där turismen är en basnäring och vi alla är beroende av branschen på ett eller annat sätt så är det här en fantastisk

utveckling. Vi ser att det finns flera destinationer som tidigare inte hade öppet under sommaren som nu håller på att satsa och alla vinner på att det finns gäster året runt. Det är väldigt positivt om alla företagare kan känna en trygghet i att man kan verka året runt på en fjälldestination och att det inte finns en press att leverera under halva året, säger Teres Gärdin.

Rasmus Bent som själv flyttade till Tännadalen med sin familj när han var tio år ser också positivt på utvecklingen.

– Jag kommer ihåg att vi skulle flytta hit för en säsong. Sedan blev det två säsonger och sedan tre. Tills slut bodde vi här.

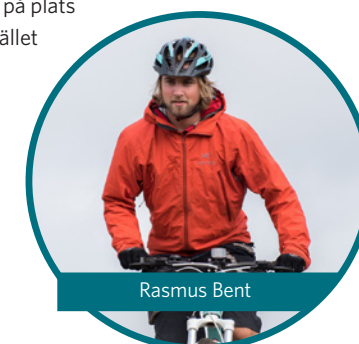
Men i år är första gången som jag kan minnas att vi haft en positiv inflyttning till byn. Jag tror att det är viktigt både för ekonomin och hela samhället att vi kan ha turister året runt, säger han.

Sommarsäsongen har också inneburit att de kunnat satsa på helt nya koncept. De har bland annat anordnat konserter på kalfjället ovanför anläggningarna med artister som Timbuktu och Amason. När Rasmus tänker på framtiden så handlar det både om att fortsätta att locka nya besökare, men även en omställning till miljövänlig verksamhet. Under året har de beslutat att hela anläggningen ska vara fossilfri till 2027.

– När vi väl hade all infrastruktur på plats för att kunna ta besökare upp på fjället så började vi också tänka i nya banor för vad vi kan göra. Nästa steg är att göra anläggningen fossilfri. Det känns som en naturlig utveckling. Då handlar det framför allt om investeringar i drivmedel och infrastruktur med pismaskiner och snöskotrar, säger han.

Teres Gärdin, vd Jämtland Härjedalen Turism

Rasmus Bent

Per-Erik Persson, Företagsanalytiker Norrlandsfonden

Vi på Norrlandsfonden har ett särskilt fokus på utlåning till företag i inlandet och i Härjedalen är turismen absolut en basnäring som Norrlandsfonden sedan länge är kraftigt engagerad i, både i pengar och insats. En utmaning har alltid varit den tydliga säsongsvariationen, inte minst ur ett rekryteringsperspektiv men även för samhällets grundläggande utveckling. Synnerligen roligt och intressant därför med det kraftigt ökande svenska intresset för att besöka fjällvärlden även sommartid. Ökad möjlighet till försörjning året runt är nyckeln till samhällstillväxt i många inlandskommuner betonar Per-Erik. Vår kund Hamrafjällets Lift (tillsammans med många andra kunder/anläggningar i Härjedalen) har i år levererat en fantastisk upplevelse för många förstagångsbesökare i fjällvärlden sommartid.

Ibrahim Baylan om näringslivet i Norrland

Vad har du för personlig relation till Norrland? Du har bland annat studerat i Umeå.

Det stämmer. Jag flyttade till Umeå 1993 och kom att trivas väldigt bra! Hade jag inte blivit utnämnd till skolminister hade jag antagligen bott kvar i Umeå. Jag tyckte väldigt mycket om den öppna dynamiska atmosfären.

Vilka frågor tycker du att Sverige bör fokusera på för att uppnå grön omställning?

Sverige är ett av världens mest innovativa länder med goda förutsättningar för att uppnå en grön omställning av samhället. Det är centralt för Sverige att investera i industrins klimatomställning, hållbara transporter och biologisk mångfald. Investeringar i klimatneutrala lösningar i hela landet minskar koldioxidutsläpp, lägger grunden för nya jobb och stärker vår konkurrenskraft.

På vilka sätt tycker du att det norrländska näringslivet kan bidra till den gröna omställningen?

Näringslivet i norra Sverige har en avgörande roll i den gröna omställningen där framtidens arbetstillfällen skapas. Många företag ser redan möjligheterna med att ställa om sin verksamhet i linje med en mer resurseffektiv, giftfri, cirkulär och biobaserad ekonomi. Allt detta ger också fördelar på den globala marknaden där svenska företag kan exportera de produkter och tjänster som efterfrågas när världen ställer om. Så skapas fler företag, nya jobb och ökad välfärd samtidigt som vår miljöpåverkan minskar.

Vilka frågor tycker du är viktiga för att näringslivet i Norrlands inland ska utvecklas?

Det är av vikt att hela näringslivet arbetar för en grön omställning och för att uppnå det krävs omfattande investeringar i ny teknik som ofta inte är kommersialiserad. Vägen mot nettonollutsläpp kräver satsningar på innovativa och tekniskiftningslösningar. Industrin har en viktig roll att spela inte bara genom att minska sina egna utsläpp utan också genom att till exempel framställa förnybara cirkulära produkter som kan ersätta fossila och därigenom bidra till en cirkulär och biobaserad ekonomi. Genom att utveckla klimatsmart teknik som kan bidra till mer cirkulära och fossilfria lösningar skapas konkurrensfördelar, sysselsättning och exportmöjligheter.

Norrlandsfonden fyller 60 år. Vad skulle du säga till grundarna om deras satsning, förutsatt att de fanns med oss idag?

Norrlandsfondens uppdrag är lika viktigt idag som vid starten 1961. Under de senaste sextio åren har Norrlandsfonden varit en betydelsefull aktör på den finansiella marknaden i Norrland och främjat utvecklingen i norrländska företag. Norrlandsfondens medarbetare gör ett fantastiskt arbete för regionen och jag ser fram emot att följa utvecklingen framöver.

Vilken roll tror du Norrlandsfonden kommer att spela i den framtida utvecklingen av norra Sverige?

Det krävs en omställning av samhället för att nå våra miljö- och klimatmål, trygga vår välfärd och näringslivets konkurrenskraft samt uppnå de globala målen för hållbar utveckling. Norrlandsfonden har främjat utveckling i norrländska företag under de senaste 60 åren och är en betydelsefull finansiell aktör för den gröna omställning som nu sker.

Nu avgår du i november. Vilket råd skulle du vilja ge din efterträdare avseende hur regeringen bäst kan främja utvecklingen i norra Sverige?

Det händer väldigt mycket i norra Sverige just nu och det är viktigt att regeringen fortsätter främja den spännande utvecklingen som sker inom industrin. För att åstadkomma den gröna omställning som krävs för att nå klimatmålen måste hela samhället delta. Näringslivet har en central roll i omställningen samt i att öka konkurrenskraften och skapa framtidens jobb. Därför föreslog regeringen nyligen nya och utökade satsningar för att underlätta näringslivets och industrins klimatomställning.

Ibrahim Baylan, näringsminister

Rehab efter stroke med digital teknik och smarta glasögon

Helena Fordell, grundare
av Brain Stimulation AB.
Med dr Umeå universitet,
specialistläkare i
neurologi.

Fredrik Jonsson, vd och
delägare. Civilingenjör
Luleå tekniska universitet.

Den som drabbas av stroke har ofta en lång och mödosam väg tillbaka. Då det är hjärnan som är skadad är det den som behöver tränas och läkas, vilket neurologen Helena Fordell i Umeå har forskat på i tjugo år och utvecklat nya metoder och hjälpmedel för, genom bolaget Brain Stimulation. Nu kan Brain Stimulation äntligen göra en bred lansering av sin innovativa teknik till sjukhus i Sverige och världen.

I sitt arbete som läkare insåg Helena Fordell tidigt behovet att bättre kunna diagnostisera kognitiva nedsättningar efter hjärnskador och därmed kunna göra effektivare rehabilitering. Hennes idé var att ta hjälp av modern teknologi och använda digitala miljöer för träning av hjärnan. Brain Stimulation har utvecklat produkter för diagnostik av hjärnskador och interaktiv hjärnträning med Mixed Reality-teknik och smarta glasögon.

– Det kallas berikad rehabilitering, berättar Helena Fordell. Patienten får ett individuellt träningsprogram och kan med hjälp av smarta glasögon träna i sin hemmiljö. Det är färgglada 3D-hologram, musik- och interaktiva spelmiljöer, lekfullt och lite magiskt, en träningsmiljö där hjärnan får en dopamindusch som förstärker inlärningseffekten. Rehabiliteringen erbjuder intensiv repetition av den uppgift som hjärnan behöver bli bättre på. Om personen behöver bli bättre på att gripa med handen skapar vi en förutsättning, en motiverande så att man kan träna hundra timmar utan att tröttna.

– Alternativet vore att sitta med en terapeut i hundra timmar och de resurserna finns inte i sjukvården, kommenterar bolagets vd Fredrik Jonsson. Många strokedrabbade lämnar idag sjukhuset utan fortsatt rehabilitering eller stöd, vilket drastiskt minskar deras möjlighet att återhämta sig. Med vår metod kan de

träna på egen hand och få stöd av terapeuten ett par gången i veckan, digitalt på distans och därmed bli mer självständiga, delaktiga och kan återgå till arbete och ett rikt liv.

Det är endast några procent av de hjärnskadade som är inneliggande på klinik, efter stroke blir man ganska fort utskriven till sin hemmiljö eller till något vårdboende. Det är svårt för personal att ha tid och att få utbildning och kunskap för att bedriva effektiv rehabilitering.

– Hemmiljön är bra för rehabiliteringen, den är trygg, man är mer självständig och kan ha ett socialt liv, kanske till och med återkomma i arbete med rätt stöd, säger Helena Fordell. Därför är det bra att bli utskriven från sjukhuset, men då måste man ha tillgång till kunskapsbaserad rehabilitering, oavsett om man har fått en förlamad arm, minnesproblem eller uppmärksamhetsstörning.

Det är enkelt att se motoriska nedsättningar, som en förlamad arm eller svårigheter med koordinationen, men svårare att som vårdgivare och anhörig se och förstå påverkan på kognitiva funktioner, som minne och uppmärksamhet. Det handlar dels om att kunna diagnostisera funktionsnedsättningen, dels om att erbjuda individualiserad rehabilitering för att kunna förbättra kognitiva och kroppsliga funktioner.

– Vi vill leverera en produkt som är heltäckande och till så många hjärnskadade som möjligt, men som

”

Vår mission är att förbättra tillgängligheten till och rehabiliteringen av hjärnskadade, oavsett vem man är och var man bor.
Helena Fordell, grundare Brain Stimulation

också är en precisionsrehabilitering. Terapeuter med expertkunskap kan då stötta den hjärnskadade och närstående samt vägleda terapeuter från exempelvis hälsocentralen direkt via våra produkter på den nya kommunikationsplattformen ”smarta glasögon”.

– Min hypotes var att genom specifika träningsuppgifter stimulera läkningsprocessen, baserat på den senaste vetenskapliga kunskapen om hjärnans funktion och läkningsförmåga. Jag fick möjlighet att forska och validera den teorin och såg att den gav riktigt bra effekt även på kroniskt hjärnskadade efter stroke. Sedan blev jag headhuntad av Uminova Innovation och Umeå Biotech Incubator, och startade bolaget samtidigt som jag fortsatte jobba heltid som läkare och forskare. Det är först i år som jag fått möjlighet att fokusera på bolaget och de produkter som nu kan komma ut och göra nytta.

Genombrottet kom i somras när riskkapitalbolaget Backing Minds beslutade att investera i Brain Stimulation, men vägen dit har varit lång och gropig.

– Vi har pitchat hundratals gånger för banker, investerare etc för att kunna utveckla produkterna, men alla har sagt: Ni är i en lite för tidig fas, det vore lättare om ni hade hunnit längre i processen och behövde fem gånger så mycket pengar. Ni måste först visa att produkten är färdig och har börjat sälja. Och vi har sagt: Vi behöver bara en liten slant för att komma dit. Det har varit mycket trögt och den erfarenheten delar vi med många. Det är otroligt svårt att få pengar i den fasen, den som kallas Dödens dal.

– Utan stödet från Norrlandsfonden hade vi haft stora problem att överleva, säger Fredrik Jonsson.

Det var superviktiga medel som gav oss förutsättningar att jobba vidare. Vi har även haft stöd av Almi Företagspartner och Almi Invest, som också är delägare i bolaget. Sedan gick Backing Minds in och vi har även en ansökan till Vinnova som vi väntar besked om.

– Helena var lite före sin tid när hon kom med sina idéer. De nya tekniska plattformarna, som är små och nätta, har öppnat möjligheten för våra produkter. Smarta glasögon är framtidens telefoni- och kommunikationsplattform. Nu behöver rehabiliteringen inte begränsas av lokaler, tid eller resurser, utan kan vara tillgänglig för alla oavsett vem de är eller var de bor.

Diagnostiken finns idag på ett 15-tal vårdenheter i landet och rehab-tekniken med smarta glasögon har prövats på två sjukhus, Danderyd och Kalix, men är nu på väg att rullas ut och ska inom kort finnas på allt fler sjukhus i Sverige.

– Sedan kommer vi skala upp för den internationella marknaden efter de förutsättningar som våra investerare ger oss. Stroke är ett globalt hälsoproblem som drabbar var sjätte person i världen. Alla sjukhus vårdar strokedrabbade och marknaden är enorm.

Brain Stimulation har samarbete med flera av världens ledande institutioner för neurorehab; universiteten i Zürich, Bern, Geneve och Oxford, i italienska Toscana och Kesslersjukhuset i New Jersey, USA. I november väntar Harvards universitetsklinik på företagets produkt.

Utöver stroke finns det flera andra områden där produkten kan bli aktuell i framtiden, förutom strokerehabilitering: exempelvis traumatiska hjärnskadade, synfältsträning, demens, neurologisk rehabilitering för tex Parkinsons sjukdom och långdragna tillstånd efter Covid-19.

Anna Hedström, Företagsanalytiker Norrlandsfonden

Brain Stimulations produkter är innovationer för både social och ekonomisk hållbarhet genom förbättrad livskvalité för strokedrabbade, effektivare rehabilitering och lägre vårdkostnader.

Aktiv semester på hemmaplan

Gävleborgs inland har fått en ny destination för aktiva semestrar. En stor och erfaren ägarkonstellation vill sätta Järvsö på kartan som en självklar plats för besökare med fokus på balans och välmående.

Camp Järvsö öppnade sina dörrar i juni 2021 efter en intensiv ombyggnation. De köpte fastigheten i november förra året för att skapa en anläggning för besökare som på olika sätt vill ha en aktiv fritid i kombination med avkoppling och naturnära upplevelser.

– När vi bestämde oss för att köpa stället så ville vi skapa en nisch som handlar om träning och hälsa, men inte alls på ett prestationsbaserat sätt. Det handlar snarare väldigt mycket om balans och lugn. Vår vision är att etablera Camp Järvsö som Sveriges främsta destination för aktiv fritid. När man tänker på en aktiv semester så ska man automatiskt tänka på oss, säger Patrik Yderberg, vd på Camp Järvsö.

Patrik Yderberg är också vd i bolaget Springtime som länge anordnat träningsresor till utlandet. När de reviderade sin affärsplan under 2019 bestämde de sig för att hälften av deras verksamhet skulle bedrivas i Sverige år 2021.

– Vi konstaterade att diskussionerna kring miljö och flygresor var någonting som vi måste ta hänsyn till. Man måste trots allt inte åka utomlands för att uppleva träning och hälsa. Det är samtidigt en ganska riskfylld affär eftersom det hela tiden händer saker ute i världen som vi inte kan kontrollera. Så vi hade redan tagit beslut om att göra om delar av vår verksamhet när pandemin slog till, säger han.

Delägarna bakom Camp Järvsö är förutom Springtime även friidrottarna Carolina och Patrik Klüft samt yogainstruktören Cecilia Gustafsson och löparcoachen Peter Lindholm.

– Cissi och Peppe har jobbat med oss på Springtime i omkring 15 år och bland annat varit med på olika resor och events som vi har anordnat. Carolina och Patrik kände vi inte sedan tidigare men de är ju minst sagt välkända. När det framgick att de också var intresserade av den här gården så ringde jag upp dem och kollade om de var intresserade av ett samarbete. Tre månader senare satt vi och skrev på alla papper, säger Patrik Yderberg.

För att köpa fastigheterna och investera i verksamheten har de fått hjälp av bland andra Norrlandsfonden.

– Jag upplever att bemötandet vi fått för den här satsningen är fantastiskt. Både från Norrlandsfonden och från Ljusdals kommun och andra lokala entreprenörer. Jag är från Stockholm och att få prata med kommunen där om vad man vill åstadkomma med sitt företag händer bara inte. Här har det varit väldigt okomplicerat och vi har fått väldigt mycket stöd och det känns som att de kommer vara med oss hela vägen, säger Patrik Yderberg.

Sedan köpet i november har de renoverat fastigheterna, skapat hotellrum och byggt upp en restaurang som är en viktig del i deras helhetskoncept.

– Måltiden är en huvudpunkt på en hotellvistelse. Det ska vara trevligt, gott och sunt. Men utan pekpinnar. Vi har fullständiga rättigheter och alla kan välja vad som får dem att må bäst och vi kommer också bland annat anordna vinprovningar. I grund och botten ska man få en trevlig vistelse.

Efter en avslutad första sommarsäsong är de nu i full gång med förberedelserna inför hösten och vintern och det finns redan planer på att växa.

– Just nu är det lite för litet för vår vision och det finns fortfarande byggnader som vi inte börjat jobba med ännu. Det viktigaste för oss är att samtidigt kunna bevara den genuina känslan som finns här. Vi har fått mycket bra feedback från våra besökare om att stället inger ett lugn och att atmosfären är sagolik och därför blir det inga gigantiska ombyggnationer. Vår devis är att man ska ha tio slag lägre i vilopuls när man åker härifrån.

Patrik Yderberg och Cecilia Gustafsson

Johanna Ceder, Företagsanalytiker Norrlandsfonden

Camp Järvsö är en mycket spännande satsning som känns helt rätt i tiden. Målgruppen är bred och ägargruppen är mycket kompetent. Gården är belägen i ett fantastiskt läge och känslan när man är där är att man inte vill åka därifrån!

Vatten och avlopp som klimat- och miljöteknik

Innovationer kan vara högteknologiska, men också vardagsnära. Skandinavisk Ecotech i Övertorneå tillverkar minireningsverk för fastigheter som inte är anslutna till kommunala avloppsnät. Under hösten lanserar de ytterligare en miljöprodukt – en tank för uppsamling av regnvatten som komplement till kranvattnet.

Fastigheter på landsbygden och i områden dit de kommunala näten inte når måste lösa sina behov med så kallade enskilda avlopp. Den traditionella lösningen är en trekammarbrunn som skiljer av de fasta partiklarna och låter avloppsvattnet passera genom jordlager innan det sipprar ut i grundvattnet.

Sedan 2006 ställs nya krav på avloppsanläggningar som måste godkännas av kommunen och idag finns olika produkter och tekniker för enskilda avlopp. Ecotech startades redan 1990 då man började tillverka avloppsbrunnar i plast. För tio år sedan övertogs företaget av Övertorneåsonen K-G Niska, som efter utbildning i Uppsala och Stockholm arbetat på olika företag inom it-sektorn.

– Jag hade alltid närt en idé om att bygga ett företag och då helst i Tornedalen. Tillfället dök upp, jag tyckte att det var ett spännande område, som var miljöfrämjande. Tillsammans med en partner förvär-

K-G Niska, vd Skandinavisk Ecotech

vade jag företaget och fick stöd av AllaNova AB, Tornedalsföretagaren och affärsängeln Allan Lehtos investeringsbolag, som blev delägare. Samt av Sparbanken Nord och Norrlandsfonden som varit med hela vägen som finansiärer.

De nyblivna företagarna tog fram en ny produkt, ett minireningsverk baserat på kretsloppsteknik som kunde ersätta traditionella trekammarbrunnar.

– Problemet med den gamla tekniken är att man, efter att ha tagit hand om de fasta partiklarna, inte har någon kontroll på utsläppen utan hoppas att naturen tar hand om resten. Det är inte riktigt så ett miljöarbete ska gå till. Vår produkt har en avsevärt högre reningsgrad där man kan mäta och verifiera det vatten som släpps ut till naturen igen.

Ecobox finns i olika storlekar beroende på behov, alltifrån ett enskilt hushåll upp till reningsverk för 75 personer, till exempel för villasamfälligheter. Marknaden är hela Sverige, inte bara landsbygd och fritidshusområden. De kommunala VA-näten når långt ifrån alla och en miljon fastighetsägare måste lösa vatten och avlopp på egen hand.

”

Att ta vara på regnvatten är
att vara klimatsmart.
K-G Niska, vd Skandinavisk Ecotech.

– Volymen och installationen av produkterna är en av våra utmaningar. Därför har vi valt att samarbeta med duktiga schaktentreprenörer som återförsäljare, där både produkt, grävning och installation ingår. Kostnaden är en annan utmaning. Att installera ett minireningsverk är en affär på minst hundratusen, vilket kan tyckas mycket pengar för den som haft en avloppsbrunn

som inte kostat just något på många år. Men då ska man jämföra med en anslutning till ett kommunalt VA-nät som i regel kostar betydligt mer, både anslutningen och den löpande driftkostnaden.

I Övertorneå samarbetar de med företagskollegan Jaxal som har en del av tillverkningen. För några år sedan investerade Ecotech i en ny, kompletterande produktionslinje och lanserar nu en ny produkt på VA-området, en tank för uppsamling av regnvatten.

– Vi ser det som ett komplement, som kan installeras tillsammans med reningsverket för att ta vara på det vatten som är gratis. För användning utomhus till bevattning eller inomhus till toalett men i förlängningen även tvätt, dusch och till och med dricksvatten, beroende på vilken kompletterande rening som installeras.

– Samtidigt är det en klimatsmart produkt. Vi ser förändringar i klimatet, med både långa torrperioder och häftiga regnväder. På många håll har man redan idag infört bevattningsförbud och i nyligen drabbade kommuner uppmuntrar man fastighetsägare att leda bort regnvatten från VA-ledningarna som blir överbelastade vid skyfall. Insamling av regnvatten är väldigt stort ute i Europa där vattnet är dyrare, men även vi i Sverige kommer att bli påverkade av klimatförändringarna. Så vi tror definitivt att vi har en produkt för framtiden.

Skandinavisk Ecotech AB

Skandinavisk Ecotech AB med produktion i Övertorneå och marknadskontor i Upplands Väsby tillverkar och säljer minireningsverk, så kallade Ecoboxar. Bolaget har ett 15-tal anställda och omsätter cirka 45 miljoner kr. Karl-Gustav (K-G) Niska, delägare och verkställande direktör. Bakgrund: Civilingenjör Uppsala universitet, MBA Handelshögskolan i Stockholm och anställningar inom it, media och telekom, bland annat som teknisk direktör på Canal Digital.

Petter Alapää, Företagsanalytiker Norrlandsfonden

Ecotech bidrar såväl till miljömässig hållbarhet med sina produkter, som till social och ekonomisk hållbarhet genom att investera och anställa i Tornedalen.

RISE backar upp ekosystemet för innovation

Innovation händer i gränssnitt mellan olika kunskaper, fält och människor. Vår viktigaste uppgift är att få detta att hända. Det säger Pia Sandvik, vd och koncernchef för det statliga forskningsinstitutet RISE som är verksamt på många platser i Norrland.

Pia Sandvik, verkställande direktör och koncernchef RISE AB

Styrelseordförande Kungliga Tekniska högskolan, styrelseledamot Prevas AB, Almi Företagspartner med flera. Ledamot Kungl Ingenjörsvetenskapsakademien.

Bakgrund: Civilingenjör, doktor i kvalitetsteknik, docent vid Luleå tekniska universitet (LTU), prorektor Mittuniversitet, rektor LTU, länsråd Jämtland och vd Länsförsäkringar Jämtland.

**Innovation handlar om att tänka utanför boxen och samverka över kunskapsområden.
Pia Sandvik, vd RISE.**

– Vårt uppdrag är att stärka Sveriges konkurrenskraft med hållbar tillväxt. Huvuddelen av vår verksamhet och vårt fokus handlar om den gröna omställningen. Alla våra kunduppdrag ska vara hållbarhetsdeklarerade och kopplade till något av de globala utvecklingsmålen. Energi- och miljöfrågorna kräver att vi ser dem i större system, annars riskerar vi bara att suboptimera, och därför måste vi samverka. Vi behöver arenor där vi möts. Det räcker inte med att vara otroligt duktig i ditt stuprör eftersom allt verkar i ett system.

– Vi driver projekt tillsammans med partners för att utveckla kunskap samt bygga testbäddar och anläggningar för att testa nya produkter. Vi bidrar med forskning och innovation, men inte med kapital. De stora, kapitalstarka och forskningsintensiva bolagen hanterar stora delar av sina FoU-investeringar själva, men med den snabba teknikutvecklingen har deras behov av öppna testanläggningar ökat. Startups och de små- och medelstora företagen behöver oftast någon som går in och tar en större del av investeringen. Där kan Norrlandsfonden vara en viktig aktör när innovationer ska kommersialiseras.

Det svenska innovationssystemet står på tre ben: Universiteten med utbildning av studenter och utveckling av ny kunskap genom forskning. Forskningsinstitutet, där många nu ingår i RISE, som genom tillämpad forskning och innovation tar kunskaperna vidare. Företagen, som är de som ytterst skapar, bygger och utvecklar konkurrenskraften för Sverige.

– Mer än hälften av vår finansiering kommer från rena forskningsuppdrag. Det kan handla om ett enskilt företag som vill att vi ska jobba ihop. Ofta har vi långsiktiga samarbetsavtal där vi sätter agendor för det som vi tillsammans vill uppnå. Men det handlar också om kluster i de strategiska innovationsprogrammen tillsammans med universiteten och näringslivet. Samt att vi har stora testanläggningar som är innovationsarenor.

När det gäller verksamhet i Norrland är ett bioraffinaderi i Örnsköldsvik, för att utveckla fossilfria råvaror, den mest aktuella satsningen. I Piteå invigdes nyligen en testbädd för hållbara kompositmaterial, bland annat för fordonsindustrin. RISE driver även flera projekt i Skellefteå i samband med Northvolts etablering samt en testbädd för vindkraftverk i kallt klimat i Arjeplog.

– Det är stora anläggningar och företag, men vi har även många mindre samarbeten. Det kan handla om tvåmansföretag, som inte har ett eget labb utan kommer till oss för tester och analyser, som sedan går hem och modifierar och kommer tillbaka för ny utvärdering. Vi jobbar med allt inom teknologi.

– Det man inte talar så mycket om är offentliga sektorns betydelse för att innovation ska komma till nytta när det gäller tillståndsprocesser, regelförändringar och myndigheters sätt att agera. Skellefteå är ett bra exempel där man behöver ha ett ekosystem som får det att fungera. Det räcker inte med att en aktör blir superexcellent om inte andra hänger med.

– Northvolts etablering är beroende av att kommunen skapar förutsättningar för att många kan flytta dit, bygga bostäder, skolor och förskolor, och allt annat som behövs för livet. Plus att man behöver universitetet som säkerställer att man får utbildade ingenjörer och även bedriver forskning som kan vara intressant för Northvolt.

– Om vi ser på klimatomställningen och elektrifieringen handlar det om en hel värdekedja som ska vara grön, både för produktionen av batterier och för att kunna öka effektiviteten, om cirkularitet och återvinning av metaller som kommer att bli en bristvara samt en laddningsinfrastruktur och en energiförsörjning av sällan skadat slag när alla investeringar i norra Sverige ska ha sitt. Det innebär att man inte bara kan titta i en smal fåra. Systemperspektivet har blivit allt viktigare om vi ska klara av utmaningarna.

RISE

Research Institutes of Sweden AB, är ett statligt bolag som samlar svenska forskningsinstitut och samverkar med universitet, näringsliv och samhälle för innovationsutveckling och hållbar tillväxt genom industriforskning, provning och certifiering.

RISE har cirka 2 800 medarbetare och verksamhet på 25 orter runt om i Sverige, bland annat i Luleå, Piteå, Skellefteå, Örnsköldsvik, Sundsvall och Hudiksvall. Bolaget hade 2020 en omsättning på 3,4 miljarder kronor.

Rekordlåg konkursnivå – men kommer det att bestå?

Det är ovanligt få konkurser i riket och i Norrland hittills under 2021. Detta trots pandemin med alla restriktioner. Kreditupplysningsföretaget Creditsafe har mätt konkurser i Sverige sedan 1998. Under hela perioden sedan dess har det aldrig varit så lågt antal konkurser under augusti månad. Anders Bergman, vd för Ackordscentralen Norrland, har aldrig sett något liknande under sina 30 år i branschen.

– Det är verkligen unikt. Man får gå tillbaka till 1980-talet för att se något liknande. Något som är ännu mer anmärkningsvärt är att konkurserna har minskat ytterligare sedan 2020 som även det var ett år med relativt få konkurser, säger Anders Bergman.

I riket minskade antalet företagskonkurser med 19% under januari-augusti 2021 jämfört med samma period förra året. För norrlandslänen är motsvarande siffror: Gävleborg +2%, Västernorrland -18%, Jämtland -9%, Västerbotten -25% och Norrbotten -41%.

– De låga konkurstalen visar att de statliga krispaketen varit effektiva och dessutom att samhället och den ekonomiska aktiviteten kommit igång efter pandemin.

I norra Sverige är den ekonomiska aktiviteten hög och många branscher har gått bra under hela pandemin. Till dessa hör trävarubranschen och stora delar av verkstadsindustrin. Även IT-tjänster och många andra tjänstenäringsområden som inte kräver fysisk närvaro har haft bra snurr på verksamheten.

– Trots detta är det många företag, speciellt i branscher som kräver resande och fysisk närvaro, som drabbats hårt. Där har vi ännu inte facit på hur de kommer att klara sig. Några delar av de statliga krispaketen som exempelvis omställningsstöd och hyresbidrag har ju gått direkt mot resultaträkningen medan möjligheten till uppskjutna skattebetalningar är ett stöd som belastar balansräkningen, säger Anders Bergman.

Ungefär 50 000 av företagen i Sverige har erhållit skatteanstånd med drygt 50 miljarder kronor. Efter de återbetalningar som är gjorda, finns det för närvarande cirka 30 miljarder kronor kvar i uppskjutna skatteskulder. Anders Bergman menar att de företag som inte lyckats ställa om under pandemin och fått upp resultatnivåerna riskerar att få problem med balansräkningen, och för många företag kommer dessa bekymmer redan nu. Skatteanstånden har gett bolagen god likviditet men förlusterna har gjort hål i balansräkningen.

– Detta är en relativt ny situation där många bolag till följd av stöden har god likviditet, men där det egna kapitalet är förbrukat. När detta sker måste bolagen upprätta kontrollbalansräkning, sedan har styrelsen åtta månader på sig att återställa det egna kapitalet. Lyckas man inte återställa det egna kapitalet under åttamånadersfristen blir konsekvensen ofta konkurs, eftersom styrelsen annars riskerar personligt betalningsansvar. Många företag är nu i slutet av denna tidsfrist. Med anledning av detta befarar vi en ökad konkursnivå och det börjar nog märkas ganska snart, säger Anders Bergman.

Merparten av skatteanstånden löper ut under våren 2022, men regeringen har lämnat ett förslag till riksdagen om att anstånd ska kunna förlängas till 2023. Även om regeringen förlänger skatteanstånden så kvarstår balansräkningsproblematiken. Nu jobbar Anders Bergman och hans kollegor på Ackordscentralen intensivt med att hjälpa företag som hamnat i den situationen med att upprätta åtgärdsplaner.

– Något som är ovanligt i denna situation, men som också är mycket positivt, det är att många av dessa företag fortfarande har god likviditet till följd av krispaketen. Det är en ny företeelse, normalt är det likviditetskris när företag hamnar i ekonomiskt trångmål. Nu finns det likviditet och då går det också att göra mycket för att rädda upp situationen, avslutar Anders Bergman.

Anders Bergman

Ackordscentralen, grundad 1857, hjälper stora som små företag med betalnings- eller lönsamhetsproblem att utveckla, förbättra eller rekonstruera verksamheten.

NORRLANDS FONDEN

TOPPLÅN FÖR FÖRETAG SEDAN 1961

Norrlandsfonden.se